

**РЕГІОНАЛЬНА ПРОГРАМА
МОНІТОРИНГУ СТАНУ ДОВКІЛЛЯ В ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ
на період 2020-2024 роки**

ЗМІСТ

<i>№ з/п</i>	<i>Назва</i>	<i>Стор.</i>
	Паспорт Програми	3
1.	Стан і аналіз проблем	5
1.1	Загальна характеристика Донецької області	6
1.2	Екологічний стан Донецької області	8
1.3	Аналіз наявної системи моніторингу довкілля у Донецькій області	27
2.	Мета Програми	52
3.	Аналіз факторів впливу на вирішення проблеми	54
4.	Обґрунтування шляхів і засобів розв'язання проблеми, обсягів та джерел фінансування; строки та етапи виконання Програми	55
5.	Перелік результативних показників оцінки виконання Програми	59
6.	Напрями та заходи Програми	61
7.	Фінансове забезпечення	76
8.	Організаційне забезпечення	79
9.	Порівняльний аналіз можливих варіантів підвищення ефективності регіональної системи моніторингу та обґрунтування оптимального варіанту заходів	81
10.	Розрахунок очікуваних результатів	84
11.	Обґрунтування напрямів та заходів Програми	85

ПАСПОРТ
(загальна характеристика регіональної програми)
РЕГІОНАЛЬНА ПРОГРАМА МОНІТОРИНГУ СТАНУ ДОВКІЛЛЯ В
ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ
на період 2020-2024 роки

1.	Ініціатор розроблення Програми	Департамент екології та природних ресурсів Донецької обласної державної адміністрації
2.	Дата, номер і назва розпорядчого документа органу виконавчої влади про розроблення програми	Розпорядження голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 21 лютого 2019 року № 179/5-19 «Про затвердження Програмних заходів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища на 2019 рік» (із змінами).
3.	Розробник програми	Товариство з обмеженою відповідальністю «Б.Р.С.»
4.	Співрозробники програми	Науково-дослідна установа «Український науково-дослідний інститут екологічних проблем» Міністерства енергетики та захисту довкілля України
5.	Відповідальний виконавець Програми	Департамент екології та природних ресурсів облдержадміністрації
6.	Учасники Програми	Департамент екології та природних ресурсів облдержадміністрації, виконавчий комітет Маріупольської міської ради, Донецький регіональний центр з гідрометеорології, Донецький обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України, Сіверсько-Донецьке басейнове управління водних ресурсів, Донецьке обласне управління лісового та мисливського господарства, Донецька філія державної установи «Держґрунтохорона», Державне регіональне геологічне підприємство «Донецькгеологія», комунальне підприємство «Дирекція з капітального будівництва адміністративних і житлових будівель».
7.	Термін реалізації Програми	2020 - 2024 роки
8.	Перелік місцевих бюджетів, які беруть участь у виконанні програми (для комплексних програм)	Обласний фонд охорони навколишнього природного середовища, фонд охорони навколишнього природного середовища м.Маріуполь

9.	Загальний обсяг фінансових ресурсів, необхідних для реалізації програми, всього, тис. грн, у тому числі:	207783,6
9.1	кошти обласного бюджету (обласний фонд охорони навколишнього природного середовища, далі – ОФОНПС), тис. грн	185903,6
9.2	кошти бюджету м. Маріуполь (фонд охорони навколишнього природного середовища м. Маріуполь, далі – (ФОНПС м. Маріуполь), тис. грн	12500,0
9.3	кошти суб'єктів регіональної системи моніторингу довкілля (далі – кошти суб'єктів моніторингу), тис. грн	9380,0

1. СТАН І АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ

Природоохоронна діяльність в Донецькій області здійснюється згідно з природоохоронними законами України, зокрема Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (далі – Стратегія) та розпорядженням голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 21 червня 2016 року № 498 «Про затвердження Стратегії розвитку Донецької області за період до 2020 року», Програми «Чисте повітря Донеччини 2018-2020 роки та прогноз до 2030 року», затвердженої розпорядженням голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 28 грудня 2018 року № 1571/5 – 18, Регіональної програми формування та розвитку екологічної мережі в Донецькій області на період 2019-2022 роки, затвердженої розпорядженням голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 19 березня 2019 року № 300/5 – 19.

Основними засадами Стратегії визначено, що в Україні має місце неефективна система державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища та незадовільний стан системи державного моніторингу навколишнього природного середовища. Стратегією передбачено впровадження системи комплексного державного моніторингу стану навколишнього природного середовища та удосконалення системи інформаційного забезпечення процесу прийняття управлінських рішень

На підконтрольній українській владі частині території Донецької області здійснюється моніторинг довкілля згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 1998 року № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля» та розпорядження голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 20 січня 2016 року № 33 «Про організацію роботи з моніторингу довкілля» (зі змінами).

Основними завданнями суб'єктів системи моніторингу є: проведення спостережень, збереження та аналіз даних і первинної інформації щодо стану об'єктів довкілля, створення та ведення баз даних і забезпечення інформаційного обміну в рамках системи моніторингу, удосконалення методичного та технічного забезпечення ведення робіт з моніторингу.

Обмін інформацією між суб'єктами моніторингу та департаментом екології та природних ресурсів облдержадміністрації (далі - Департамент) про поточний стан підконтрольних об'єктів довкілля здійснюється згідно з укладеними між суб'єктами системи моніторингу та Департаментом угод про співробітництво. Фахівцями Департаменту здійснюється збір, аналіз та накопичення даних про стан атмосферного повітря, поверхневих та підземних вод. Дані регулярно поповнюються інформацією, поданою відповідними суб'єктами системи моніторингу.

Проблемні питання з розвитку моніторингу довкілля Донецької області визначаються на основі аналізу стану довкілля, навантаження на нього та існуючої регіональної системи моніторингу довкілля. Наразі, значна частина

території Донецької області тимчасово окупована, тому Програма розробляється для реалізації на території, яка підконтрольна українській владі.

1.1. Загальна характеристика Донецької області

Донецька область – адміністративно-територіальна одиниця України, яка становить 4,4 відсотка від загальної площі України.

Загальна характеристика області станом на 01.01.2019 наведена у табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Характеристика Донецької області станом на 01.01.2019

Показники	Дані
1	2
Дата утворення	17.07.1932
Територія, км ²	26517,5
Кількість адміністративно-територіальних одиниць	1298
Кількість міст	52
з них обласного підпорядкування	28
Кількість селищ	131
Кількість сільських населених пунктів	1115
Чисельність населення, тис. осіб, з них:	4165,9
міське	3783,4
сільське	382,5
Щільність населення, тис. осіб на 1 км ²	0,157

Донецька область займає головне місце в економічному потенціалі України. На її території створена потужна техносфера, що включає понад 1100 значних промислових підприємств гірничодобувної, металургійної, хімічної промисловості, енергетики, важкого машинобудування та будівельних матеріалів. На території області зосереджена п'ята частина промислового потенціалу України, 78 % якого припадає на екологічно небезпечні виробництва металургійної та видобувної галузей, виробництво електроенергії й коксу, знаходиться і працює близько 30 % електростанцій України. Підприємства саме цих галузей найнегативніше впливають на довкілля. Інфраструктура в поєднанні із значною щільністю населення створили величезне навантаження на біосферу – найбільшу в Україні та Європі. Донецька область розташована в південно – східній частині України. На південному заході та заході вона межує з Дніпропетровською та Запорізькою областями, на північному заході – з Харківською, на північному сході – з Луганською, на сході – з Ростовською областю Російської Федерації, а з півдня – омивається Азовським морем (рис. 1.1).

Територія області простягнулась з півночі на південь на 240 км та зі сходу на захід – на 170 км. По території проходить вододіл річок басейнів Чорного та Азовського морів.

Клімат Донецької області формується під впливом температури повітря, опадів, сонячної радіації, повітряних мас, циркуляції атмосфери, підстильної поверхні, рельєфу. Уся територія знаходиться в помірному поясі, в області помірно-континентального клімату. Основна кількість опадів (76-82%) на території області випадає у вигляді дощу і тільки 18-24 % – у вигляді снігу. Територія області відноситься до зони з недостатнім зволоженням. Максимальна кількість опадів випадає в травні-липні та вересні-жовтні, мінімальне взимку – січень-лютий. Сніговий покрив досягає 10-30 см.

У галузевій структурі промисловості найбільшу питому вагу в області має чорна металургія, також область вирізняється розвинутими машинобудуванням і металообробкою, електроенергетикою та потужним хімічним комплексом.

Машинобудування посідає значне місце в структурі промисловості області. Переважає важке, металомістке машинобудування, обладнання для вугільної, металургійної, чорнорудної, харчової промисловостей, розвинуте суднобудування, сільськогосподарське машинобудування.

До провідних галузей промисловості регіону належать коксохімія і хімічна промисловість. Коксохімія працює на відходах чорної металургії і дає понад 50 % продукції коксівної галузі України.

Хімічна промисловість включає гірничо-хімічну промисловість, яка працює на місцевій сировині – кам'яній солі, газовому вугіллі, вапні тощо. Тут добре розвинуте виробництво соди, мінеральних добрив і кислот, хімічних реактивів, лакофарбова промисловість.

У регіоні також є виробництво капролактану, пластмас, синтетичних смол, гумотехнічних виробів тощо.

Для економічного регіону є характерним розвинуті основні види транспорту: залізничного, автомобільного, трубопровідного, морського.

Згідно з даними Головного управління ДСНС України у Донецькій області (лист від 09.08.2019 №12/10/4811) зареєстровано 193 об'єкти підвищеної небезпеки, з них:

- 1-го класу підвищеної небезпеки – 25 об'єктів;
- 2-го класу підвищеної небезпеки – 168 об'єктів.

1.2 Екологічний стан Донецької області

Екологічна ситуація в області далека від ідеальної. Значний розвиток регіону та висока щільність населення обумовили високий рівень антропогенного тиску на компоненти довкілля – гідросферу, атмосферу, ґрунти, біотичні компоненти екосистеми та населення. Для поліпшення екологічної обстановки в області важливим є формування безпечної промислової та міської інфраструктури, забезпечення збалансованого економічного та екологічного розвитку. Однак, важливо розуміти напрямки розвитку екологічних процесів, тенденції забруднення довкілля, можливі наслідки та ризики для населення і природного середовища регіону.

Атмосферне повітря

Згідно з даними Головного управління статистики у Донецькій області викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення у 2018 році становлять 790,2 тис. т (31,5 % від загальних викидів по Україні), що на 0,7 % більше, ніж у 2017 році.

Стан атмосферного повітря у цілому по області за останні роки стабілізувався за рахунок зниження цілим рядом підприємств своєї потужності. Однак, у 2018 році спостерігається незначне збільшення викидів порівняно з 2017 роком, що пов'язане з нарощенням потужності промислових підприємств та переходом з газу на альтернативні види палива (зокрема на вугілля різних марок).

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря по Донецькій області за 2015 – 2018 роки наведена в таблиці 1.2.1.

Таблиця 1.2.1 – Динаміка обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за 2015 – 2018 роки

Показники ¹	Роки			
	2015	2016	2017	2018
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел, тис. т	917,6	981,4	784,8	790,2
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на км ² , т	34,6	37,0	29,6	29,8
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на одну особу, кг	214,3	230,7	185,9	188,9

По Україні у лідерах з найбільш забрудненим повітрям вже кілька років поспіль знаходяться 3 міста Донецької області: це м. Маріуполь – 1 місце, м. Слов'янськ – 5 місце, а на 11 місці - м. Краматорськ, де у декілька разів перевищені такі показники як: оксид азоту, оксид вуглецю, фенол, пил, формальдегід, аміак (рис. 1.2.1).